

برنام‌حداوندجان و

بلاغت مدرن عرب

روش‌ها و رویکردها

دکتر عماد عبداللطیف

ترجمه:

دکتر سیدحسین سیدی

استاد دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه:	عبداللطیف، عماد
عنوان قراردادی:	البلاغة العربية الجديدة: مسارات و مقاربات. فارسی
عنوان و نام پدیدآور:	بلاغت مدرن عرب: روش‌ها و رویکردها/پدیدآورنده عماد عبداللطیف؛ ترجمه سیدحسین سیدی؛ ویراستار ادبی هانیه اسدیپور فعال مشهد.
مشخصات نشر:	مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری:	۱۲+۵۱۲ ص.
فروست:	انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد؛ ۹۵۳.
شابک:	ISBN: 978-964-386-655-6
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبا.
یادداشت:	نمایه.
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۴۸۱]-۵۰۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	زبان عربی -- معانی و بیان
شناسه افزوده:	سیدی، سیدحسین، ۱۳۴۱- مترجم
شناسه افزوده:	دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات.
رده‌بندی کنگره:	PJA۲۰۲۸
رده‌بندی دیویی:	۸۰۸/۰۴۹۲۷
شماره کتابشناسی ملی:	۱۰۲۵۷۴۶۱
موضوع:	Arabic language -- Rhetoric

بلاغت مدرن عرب؛ روش‌ها و رویکردها

پدیدآورنده: دکتر عماد عبداللطیف
ترجمه: دکتر سیدحسین سیدی
ویراستار ادبی: هانیه اسدیپور فعال مشهد
مشخصات: وزیری، ۲۰۰ نسخه، چاپ اول، پاییز ۱۴۰۴
چاپ و صحافی: همیار
بها: ۵/۷۰۰/۰۰۰ ریال
حق چاپ برای انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد محفوظ است.

انتشارات
۹۵۳

مراکز پخش:

فروشگاه و نمایشگاه کتاب پردیس: مشهد، میدان آزادی، دانشگاه فردوسی مشهد، جنب سلف یاس
تلفن: ۳۸۸۰۲۶۶۶ - ۳۸۸۳۳۷۲۷ (۰۵۱)
مؤسسه کتابیران: تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، بین روانمهر و وحید نظری، بن‌بست
گشتاسب، پلاک ۸ تلفن: ۶۶۴۸۴۷۱۵ (۰۲۱)
مؤسسه دانشیران: تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) نبش خیابان نظری، شماره ۱۴۲
تلفکس: ۶۶۴۰۰۲۲۰ - ۶۶۴۰۰۱۴۴ (۰۲۱)

<http://press.um.ac.ir>

Email: press@um.ac.ir

فهرست مطالب

مقدمه مترجم	۱
مقدمه: تابوت توخالی	۹
در نقد مرگ بلاغت	۹
در رده اسطوره مرگ بلاغت	۱۰
بلاغت جدید چیست؟	۱۴
روند نگارش کتاب	۲۰

بخش اول: نوسازی میراث بلاغت و دستاورد بلاغت نوین

فصل ۱. نقد تاریخ بلاغت بلاغت‌های متنوع و رده مرکزیت‌مداری بلاغت غربی	۲۹
مقدمه: بلاغت سپید و بلاغت رنگارنگ	۲۹
بلاغت تطبیقی و جایگاه بلاغت عربی	۳۴
بلاغت سپید و بلاغت‌های رنگارنگ: در ستایش تنوع بلاغی	۳۸
بلاغت مصر باستان	۳۸
بزرگداشت بلاغت راستین در برابر قانون بازی با ذهن	۳۸
بلاغت مدافع وضع موجود در برابر بلاغت تغییر	۳۹
بلاغت سکوت در برابر بلاغت گفتار	۴۰
بلاغت چینی	۴۱
بلاغت هندی	۴۵
فصل ۲. نقد مرکزیت بلاغت ارسطو افلاطون عربی	۴۹
افلاطون بلاغی: عرب از بلاغت افلاطون چه می‌داند؟	۵۰
متن فارابی درباره گفت‌وگوی گرگیاس	۵۲
متن فارابی درباره گفت‌وگوی فیثاغورس	۵۳
بلاغت افلاطون در سنت عربی: از جاحظ تا قرطاجنی	۵۵
انتقاد از بلاغت در فرهنگ بلاغت‌ستایی	۵۹
بلاغت افلاطون در دنیای مدرن عرب: ضدّ تجاهل	۶۰

فصل ۳. به‌سوی بررسی انتقادی بلاغت بهره‌گیری از میراث ستیزه‌جویانه افلاطون.....	۶۵
گفت‌وگوی فایدروس: بلاغت جایگزین.....	۷۳
نقد نقد افلاطونی از بلاغت.....	۷۵
گسترش بلاغت افلاطونی در بلاغت عربی.....	۷۷
فصل ۴. چگونگی نوسازی سنت عربی مطالعه موردی مفهوم ارکان بلاغت.....	۸۱
خطابه از میدان تا تلویزیون: روزگار تحولات.....	۸۲
۱- نوآوری.....	۸۵
۲- چینش: به‌سوی مفهوم تحلیلی نمایش گفتمانی.....	۸۶
۳- سبک: از واژه تا تصویر.....	۸۷
۱- بررسی تأثیر مخاطب در تحول سبک.....	۸۸
۲- بررسی تأثیر رسانه در تحولات سبکی.....	۸۹
فن بیان: زمان نمایش و قدرت.....	۹۲
۱- قابلیت صدا تا قابلیت تکنیک‌های آوایی.....	۹۳
۲- خطابه سیاسی مدرن به‌عنوان یک رخداد دیداری.....	۹۳
فصل ۵. بارقه‌های بلاغت مدرن عرب تلاش‌های قبل از نیمه قرن بیستم.....	۹۷
مقدمه.....	۹۷
۱- پیشینه پژوهش.....	۹۸
۱-۱ جزئی‌گرایی.....	۱۰۱
۲-۱ روش توصیفی.....	۱۰۱
۲- خوانش نوگرایان بلاغت از سنت کلاسیک بلاغی چگونه بوده است؟.....	۱۰۲
۱-۲ خوانش احیاگرانه: اصلاح بلاغت از دیدگاه محمد عبده.....	۱۰۲
۲-۱-۱ مفهوم بلاغت.....	۱۰۳
۲-۱-۲ گونه‌های بلاغت: نظم و حال مخاطب.....	۱۰۴
۲-۱-۳ اهداف دانش بلاغت.....	۱۰۵
۲-۲ خوانش مقایسه‌ای: نگاه در آینه دیگران.....	۱۰۶
۲-۲-۱ گونه‌های همانندی میان بلاغت عربی و غربی.....	۱۰۸
۲-۲-۲ تفاوت‌های دو بلاغت.....	۱۰۹
۳-۲ خوانش تأویل‌گرایانه.....	۱۱۱
۴-۲ خوانش انتقادی: امین الخولی و عبور از خوانش سنتی.....	۱۱۴
۵-۲ خوانش طردگرایانه: بلاغت مدرن سلامه موسی.....	۱۱۷
سخن پایانی: خوانش سنت بلاغی: جدال گذشته و آینده.....	۱۲۱

فصل ۶. بلاغت از آغاز جدید بوده است چگونه پروژه‌های نوسازی بلاغت پدید آمدند؟ چرا بالنده شدند و پژمردند؟

۱۲۳	..... خوانش آن‌ها چگونه است؟ مطالعه موردی فن القول امین الخولی
۱۲۳	..... مقدمه
۱۲۴	..... دو واژه سبک بر زبان
۱۲۵	..... ۱- اهداف نوسازی بلاغت از دیدگاه الخولی
۱۲۶	..... ۱-۱ تأثیرگذاری از کانال سه‌گانه بلاغت، ادبیات، زندگی
۱۲۸	..... ۱-۲ تأثیر بدون واسطه: ریشه‌های بلاغت زندگی روزمره
۱۳۰	..... ۲- مصری‌سازی بلاغت: هم‌افزایی بلاغت، ملی‌گرایی و رنسانس
۱۳۲	..... ۱-۲ سازوکار مصری‌سازی بلاغت
۱۳۳	..... روند سوم: بازنویسی تاریخ بلاغت عربی یا تمرکز بر نقش مصر
۱۳۴	..... ۲-۲ آشفستگی در تقسیم‌بندی جغرافیایی: شرق، شرق نزدیک و غرب دور
۱۳۷	..... ۳- عوامل تأثیرگذار غربی در پروژه نوسازی بلاغت الخولی
۱۳۹	..... ۳-۱ تأثیر مستقیم غرب بر پروژه نوسازی بلاغی الخولی: سلطه کتاب‌های آموزشی
۱۴۲	..... ۳-۲ تأثیر غیرمستقیم غرب بر پروژه الخولی: مطالعه موردی احمد ضیف
۱۴۵	..... ۴- ارزیابی تأثیر مکتب رمانیسم بر آثار امین الخولی
۱۵۴	..... خوانش‌های پروژه نوسازی بلاغت امین الخولی
۱۵۴	..... ۱- شرح‌نویسی بر آثار الخولی
۱۵۶	..... ۲- کتاب‌های تکمیلی
۱۵۷	..... ۳- شرح‌حال‌نویسی
۱۵۸	..... ۴- بازخوانی مبانی فکری و فلسفی الخولی
۱۵۹	..... ۵- آثار مقایسه‌ای
۱۵۹	..... ۶- خوانش‌های ناراست
۱۶۲	..... دستاورد پروژه الخولی چیست؟
۱۶۳	..... ۱- فراخوانی نامیرا: پیوند بلاغت با زندگی
۱۶۳	..... ۲- نگرش بنیادین: بزرگداشت سنت
۱۶۳	..... ۳- عبرت‌آموزی: درس‌های کامیابی و شکست

بخش دوم: بلاغت‌های مدرن (روش‌ها و رویکردها)

۱۶۷	..... فصل ۷. بلاغت‌های غربی چشم‌انداز کلی
۱۶۷	..... بلاغت جدید، مدرن و معاصر: اوصاف مطلق و مصداق‌های محدود
۱۷۰	..... ۱- بلاغت دیداری: از واژه تا تصویر
۱۷۱	..... نقد بلاغت دیداری

- ۲- بلاغت دیجیتال و بلاغت مجازی: بررسی ارتباط در جهان مجازی ۱۷۳
- ۳- بلاغت بین‌فرهنگی: بلاغت عربی در آینه بلاغت دیگران ۱۷۵
- بهره خواننده عرب‌زبان از رویکرد بلاغت میان‌فرهنگی چه خواهد بود؟ ۱۷۷
- ۴- خوانش دقیق: رویکرد توصیفی متن بلاغی ۱۷۷
- بهره پژوهشگر عرب از رویکرد بلاغت دقیق چیست؟ ۱۸۰
- ۵- بلاغت و ایدئولوژی: بلاغت در کوران نزاع‌های فکری ۱۸۰
- بهره پژوهش بلاغت عربی از پژوهش‌های حوزه بلاغت و ایدئولوژی چیست؟ ۱۸۳
- موضوع‌های پیشنهادی برای بررسی رابطه ایدئولوژی و بلاغت در جهان عرب ۱۸۴
- سخن پایانی ۱۸۵
- بلاغت عربی و بلاغت غربی، ضرورت فراروی از دوگانه صدا و پژواک ۱۸۵

فصل ۸. بلاغت‌های غربی چشم‌اندازی بر بلاغت انتقادی ۱۸۷

- ۱- مقدمه ۱۸۷
- ۲- بلاغت انتقادی و نقد افلاطونی بلاغت ۱۸۸
- ۳- کارکرد بلاغت انتقادی ۱۸۹
- ۴- مفاهیم بنیادین و مبانی کاربردی ۱۹۲
- ۵- آیا پروژه بلاغت انتقادی یک پروژه بلاغی است؟ ۱۹۴
- ۶- اهداف و ابزار: تکامل یا نزاع؟ ۱۹۶
- ۷- بلاغت عربی چه بهره‌ای از پروژه بلاغت انتقادی می‌برد؟ ۱۹۷

فصل ۹. بلاغت‌های عربی چشم‌انداز کلی ۱۹۹

- رویکردهای کنونی مطالعات بلاغی ۲۰۰
- ۱- بازتولید بلاغت سنتی ۲۰۲
- ۲- بلاغت به‌مثابه سبک‌شناسی ۲۰۲
- ۳- کاربردشناسی بلاغی: در ستایش خویشاوندی معرفت‌ها ۲۰۴
- ۴- بلاغت حوزه بررسی استدلال: از نظام ارسطویی کلاسیک تا ارسطویی جدید ۲۰۵
- ۵- بلاغت و زبان‌شناسی متن ۲۰۶
- ۶- بلاغت و تحلیل گفتمان ۲۰۷
- چالش‌های بلاغت عربی: تمرکزگرایی و به حاشیه بردن ۲۰۹
- چشم‌انداز تحول بلاغت عربی: تمرکز بر مرزها ۲۱۳
- ۱- بازنگری در ماده درسی بلاغت ۲۱۳
- ۲- بازنگری در کارکرد دانش بلاغت ۲۱۴
- ۳- بازنگری در مخاطبان بلاغت: پژوهشگران بلاغت برای چه کسانی می‌نویسند؟ ۲۱۵
- ۴- تقویت روابط بین بلاغت و گفتمان‌های روزمره ۲۱۶

۲۲۰	۱- مرحله نخست: آمیختگی
۲۲۱	۲- مرحله دوم: گسست
۲۲۳	۳- مرحله سوم: تلاش برای بازوصل: تأملات شخصی
فصل ۱۰. بلاغت‌های عربی چشم‌اندازی ویژه بر بلاغت عمومی	
۲۲۷	مقدمه: مکاتب بلاغت عربی میان دو نسل
۲۳۰	سؤال البلاغة و منظرهای پژوهشگر
۲۳۱	روایتگر، توصیف‌گر، آسان‌کننده: منظرهای ادريس جبری به پروژه العُمري
۲۳۱	۱- منظر روایتگر
۲۳۳	۲- منظر توصیف‌گر
۲۳۳	۳- منظر آسان‌کننده یا میانجی
۲۳۹	سخن پایانی
فصل ۱۱. بلاغت جدید چشم‌اندازهای آموزش	
۲۴۱	پیشگفتار
۲۴۲	سازوکار آموزش بلاغت جدید عربی
۲۴۳	آموزش بلاغت: چشم‌انداز تاریخی
۲۴۳	آموزش بلاغت در مصر و چین باستان: آموزش از طریق تقلید
۲۴۶	آموزش بلاغت در یونان باستان: شیوه‌های مختلف آموزش برای بلاغت‌های متفاوت
۲۴۹	آموزش بلاغت عربی: جدایی علم و مهارت
۲۵۲	آموزش بلاغت عربی در دوران جدید
۲۵۶	تدریس بلاغت در دانشگاه
۲۵۷	واقعیت تدریس بلاغت عربی: پژوهش میدانی
۲۵۷	۱- توصیف نمونه
۲۵۸	۲- در درس بلاغت در دانشگاه چه چیزی تدریس می‌شود؟
۲۵۹	۳- روش آموزش بلاغت در دانشگاه
۲۶۰	رویکرد نخست: آموزش کتاب‌های سنتی
۲۶۱	روش‌شناسی دانشجویان علوم بلاغت:
۲۶۲	رویکرد دوم: آموزش کتاب‌هایی که در پی آسان‌سازی و ویرایش بلاغت هستند.
۲۶۲	۱- نقد میانی معرفت‌شناختی کتاب‌های آسان‌سازی بلاغت
۲۶۷	۲- نقد روشی تألیف کتاب‌های راهنمای بلاغت
۲۷۰	رویکرد سوم: جایگاه آموزش بلاغت در پروژه نوسازی
۲۷۲	۳- بلاغت آینده: فلسفه، توصیف و اهداف

روش تدریس: از آموزش تا تولید ۲۷۴
آموزش جدید برای جهان جدید ۲۷۴

بخش سوم: بلاغت توده (نظریه و کاربردی)

مبحث اول - نظریه ۲۷۹

فصل ۱۲. بلاغت مخاطب مرحله تأسیس ۲۸۱
مقدمه ۲۸۱
بلاغت عربی: بازتقسیم‌بندی ۲۸۳
چهارچوب نظری بلاغت مخاطب ۲۸۸
موضوع‌های بلاغت مخاطب ۲۹۱
اهمیت بلاغت مخاطب ۲۹۵

فصل ۱۳. بلاغت توده هویت و مشارکت ۳۰۱
مقدمه ۳۰۱
۱- محتوای تازه پژوهش بلاغی: واکنش‌های توده ۳۰۲
    أ. اسلوب حکیم ۳۰۳
    ب. پاسخ‌های بی‌صدا و خاموش ۳۰۳
    ج. القول بالموجب ۳۰۵
    ج. همراهی با دشمن ۳۰۶
    د. سبک پرسش و پاسخ یا اسلوب المراجعة ۳۰۶
۲- هدف جدید پژوهش بلاغی: خدمت به مردم ۳۰۸
۳- پرسش‌های معرفت‌شناختی نوین پژوهش بلاغی: رابطه بین پاسخ و گفتمان ۳۰۹
    أ. پرسش‌های مربوط به رابطه بین متن و پاسخ ۳۰۹
    ب. پرسش‌های مربوط به رابطه بیان و پاسخ ۳۱۰
    ج. پرسش‌های مربوط به رابطه میان پاسخ‌های توده و بافت ۳۱۰
بلاغت توده: پرسش هویت معرفت‌شناختی ۳۱۱
    ۱- بلاغت توده به‌مثابه روش ۳۱۱
    ۲- آیا بلاغت توده یک دیدگاه معرفت‌شناختی است؟ ۳۱۲
    ۳- بلاغت توده به‌مثابه یک مکتب فکری ۳۱۲
    ۴- بلاغت توده به‌مثابه یک حوزه معرفتی ۳۱۳
    ۵- بلاغت توده به‌مثابه سطحی از سطوح تحلیل بلاغی ۳۱۴
بلاغت توده در ترازوی نقد ۳۱۴

۱- بیم اشغال معرفتی: آیا بلاغت عربی قلمرو خود را ترک خواهد کرد؟..... ۳۱۵

۲- جنبه تحلیلی بلاغت توده ۳۱۶

۳- نقد جنبه تجویزی بلاغت توده ۳۱۷

ب. نقد مفهوم پاسخ بلیغ ۳۲۱

سخن پایانی ۳۲۳

فصل ۱۴. روش‌شناسی بررسی توده نقاط پیوند و گسست ۳۲۵

پژوهش‌های توده در حوزه‌های مختلف معرفتی ۳۲۵

۱- بلاغت توده و رویکردهای خوانش‌گر: پیوندها و گسست‌ها ۳۲۶

۱-۱- بلاغت توده، نظریه خوانش، دریافت و پاسخ خواننده: کدام رابطه؟ ۳۲۷

۱-۲- تحلیل پاسخ‌های توده نسبت به آثار ادبی: پرسش‌های جدید از آثار کهن ۳۳۲

۲- بلاغت توده و علوم ارتباطات ۳۴۰

تحولات توده در فضای مجازی ۳۴۴

۳- بررسی توده در بلاغت توده و نظریه‌های بلاغی سنتی و مدرن ۳۴۵

درآمد ۳۴۵

بلاغت و توده ۳۴۵

۳-۱- توده در بلاغت کلاسیک یونانی ۳۴۵

۳-۱-۱- توده بلاغت در نظر افلاطون: وجود فرمان‌بردار ۳۴۶

۳-۱-۲- توده در نظریه خطابه ارسطو ۳۴۸

۳-۲- بررسی توده در سنت بلاغی عرب ۳۵۰

۳-۲-۱- کلام و متکلم و مخاطب: محورهای اصلی در سنت بلاغی عرب ۳۵۰

۱- سازواری کلام با توجه به توده: مقتضای حال و مراعات مخاطب ۳۵۱

۲- بررسی تأثیر سبک بر مخاطبان ۳۵۳

بلاغت شنیداری: ابن‌مقفع و بلاغت مخاطب ۳۵۳

جایگاه توده در بلاغت توده و پژوهش‌های معاصر استدلال‌ورزی: در نقد مفهوم کلی توده از نظر «پیرلمان» ۳۵۶

پایان سخن: پژوهش‌های توده در علوم انسانی، از وحدت تا کثرت ۳۵۸

فصل ۱۵. بلاغت توده و معرفت‌های انتقادی پژوهشی در ویژگی‌های نقد: از فضیلت تا واکنش ۳۶۱

درآمد ۳۶۱

۱- چيستی نقد در بلاغت توده: از معرفت به کنش ۳۶۳

نقد به‌مثابه کنش ۳۶۳

نقد به‌مثابه واکنشی بایسته: از معرفت نقدی تا کنش انتقادی ۳۶۴

نقد به‌مثابه فضیلت ۳۶۶

۲- بلاغت توده و دانش‌های انتقادی: مرزهای پیوست و گسست ۳۶۸

- ۳۶۹..... بلاغت توده و دانش‌های انتقادی از دیدگاه هابرماس
- ۳۷۰..... بلاغت توده و تحلیل انتقادی گفتمان
- ۳۷۱..... ۱- نظام‌نامه پژوهش: بررسی کنش به‌مثابه گفتمان
- ۳۷۲..... ۲- هدف نهایی معرفت: از بی‌توجهی به گفتمان سلطه تا مقاومت به‌واسطه واکنش بایسته
- ۳۷۳..... ۳- توده مخاطب دانش
- ۳۷۳..... ۴- ویژگی‌های کنش نقدی در بلاغت توده
- ۳۷۴..... ۵- ویژگی‌های پرسش‌های انتقادی در بلاغت توده

۳۷۷..... مبحث دوم - کاربرست

- ۳۷۹..... فصل ۱۶. بلاغت توده در ادبیات مبانی نظری و نمونه کاربردی
- ۳۷۹..... مقدمه: از واکنش‌های توده نسبت به ادبیات تا واکنش‌های توده در ادبیات
- ۳۸۴..... ۱- مقاومت با شرمگین کردن خود: عریان شدن برای حق غصب‌شده
- ۳۸۹..... ۲- ظهور نشانه‌ای سرکوب: واکنش نابایست در داستان بلغة الاشارة
- ۳۹۵..... ۳- مین کردن ابزار مقاومت: واکنشی بایسته به‌مثابه ابزار تغییر جهان
- ۳۹۷..... «زوموو»: روند زندگی واکنش بایسته
- ۴۰۴..... ۴- رویارویی به‌واسطه جبروت: عزت‌نفس به‌مثابه واکنش بایسته در رویارویی با سرکوب
- ۴۰۸..... ۵- مقاومت به‌واسطه ناسزاگویی: سیلی به‌واسطه واژگان
- ۴۱۱..... سخن پایانی: از بلاغت گوینده تا بلاغت توده

- ۴۱۳..... فصل ۱۷. بلاغت توده گفتمان سیاسی بررسی موردی: بهار عربی
- ۴۱۴..... ۱- گفتمان بهار عربی: ویژگی‌ها و چالش‌ها
- ۴۱۶..... ۲- بلاغت توده و چالش‌های روشی بررسی گفتمان بهار عربی
- ۴۱۹..... ۳- بلاغت توده و روش‌شناسی بررسی گفتمان بهار عربی
- ۴۲۱..... ۴- نقد رویکرد بلاغت توده نسبت به گفتمان بهار عربی
- ۴۲۱..... ا. «... در کلام توده، بلاغتی وجود ندارد!»
- ۴۲۲..... ب. «... کلام توده، قدرتی ندارد! شما چه کسانی هستید؟»
- ۴۲۳..... ج. «... گفتمان توده وجود ندارد. آیا تو تأیید می‌کنی؟»
- ۴۲۳..... د. «مگر خطر جانب‌داری پژوهشگر نسبت به موضوع پژوهش ملاحظه نمی‌شود؟»

- ۴۲۵..... فصل ۱۸. بلاغت توده فوتبال مورد پژوهانه: سرود ملی
- ۴۲۵..... مقدمه: از بلاغت نخبگان به بلاغت توده
- ۴۲۷..... درآمدی بلاغی بر گفتمان توده تشویق‌کنندگان فوتبال
- ۴۲۷..... ۱- بلاغت توده فوتبال: مبانی نظری

۴۲۸.....	پرسش‌های پژوهش
۴۲۹.....	روش گردآوری اطلاعات
۴۳۰.....	سازوکار تحلیل
۴۳۱.....	۲- نمونه عملی: سرود «آلتراس» از فضای ورزشگاه تا فضای وطن
۴۳۱.....	گفتمان «آلتراس» عربی: نزاع قدرت و هویت
۴۳۳.....	«فی بلادی ظلمونی»: چگونه یک سرود فوتبالی به صدای عرب تبدیل می‌شود؟
۴۴۱.....	سخن پایانی
فصل ۱۹. بلاغت توده یوتیوب استدلال و ناسزاگویی	
۴۴۷.....	مقدمه: ابزارهای جدید، نوشتار جدید
۴۴۹.....	۱- استدلال از پشت نقاب: نقد سلطه استدلال‌های رایج در فرهنگ عربی
۴۵۲.....	۲- رواج زشت‌گویی: علل و کارکردها
۴۵۳.....	انتقال تأثیر: ناسزاگویی‌های ارتباط زنده در آینه ارتباط مجازی
۴۵۴.....	آزادی کار بر گم‌نام
۴۵۵.....	سرایت ناسزاگویی
۴۵۶.....	ضعف توانایی استدلال عقلانی
۴۵۷.....	تأثیر تمرکز سیاسی
۴۵۸.....	۳- کارکردهای ناسزاگویی
۴۵۸.....	واقعیت زشت، زبان زشت: تصویر واقعیت در زبان
۴۵۹.....	به سوی جهان برتر: تغییر واقعیت به واسطه ناسزاگویی
۴۶۰.....	پیاده‌نظام‌های ناسزاگویی
۴۶۱.....	سخن پایانی: استدلال و ناسزاگویی در فضای مجازی
فصل ۲۰. بلاغت توده فیس‌بوک از مبادله تا واکنش بایسته	
۴۶۳.....	۱- مشارکت رسانه‌های ارتباط جمعی در آفرینش یک جامعه پژوهشی عربی
۴۶۴.....	۲- پارادوکس پژوهشگران فیس‌بوک: نزاع کیفیت و شگفتی
۴۶۵.....	۳- قانون تبادل شگفتی: شکاف بین تصویر و ارزش
۴۶۶.....	۴- قانون تبادل شگفتی و خطرات تلاش بیهوده
۴۶۷.....	۵- قانون تبادل شگفتی و بی‌مبنایی عقلانی تحسین
۴۶۸.....	۶- واکنش بایسته و نابودی اصل تبادل شگفتی
۴۶۹.....	پیوست سوم: پژوهش‌های حوزه بلاغت توده تا سال ۲۰۱۹
۴۶۹.....	پژوهش‌های بنیادین
۴۷۰.....	پژوهش‌ها به زبان عربی
۴۷۲.....	پژوهش‌ها به زبان انگلیسی

۴۷۳	سخن پایانی: صندوق سرشار، در ستایش بلاغت مدرن
۴۷۴	بلاغت مدرن و رؤیای اصلاح جهان
۴۷۵	بلاغت جدید: پیوند دستاوردهای روزگار
۴۷۶	توجه به تنوع: بلاغت، یعنی بلاغت‌ها
۴۷۶	ویژگی علمی بلاغت جدید
۴۷۷	جنبه‌های گم‌شده بلاغت جدید
۴۷۷	چالش‌های بلاغت نوین عرب
۴۷۸	۱- فتنه مدهای پژوهشی
۴۷۸	۲- سرزنش پژواک: تسلیم شدن به بلاغت وارداتی
۴۷۹	۳- گردآوری تألیف: چالش اصالت
۴۸۱	منابع
۴۸۱	منابع عربی
۴۹۱	منابع انگلیسی
۵۰۱	نمایه

مقدمه مترجم

بلاغت یکی از ارکان اصلی زبان عربی است که ریشه‌ای عمیق در تاریخ و فرهنگ این زبان دارد. از نخستین روزهای ظهور قرآن کریم تا ادبیات کلاسیک و معاصر، بلاغت نه تنها ابزاری برای بیان مفاهیم، بلکه وسیله‌ای برای انعکاس زیبایی، هنر و قدرت بیان در زبان عربی بوده است. در دوران معاصر و با تحولاتی که در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیکی در جهان عرب رخ داده، بلاغت نیز دچار تحولات چشمگیری شده است. این تحولات به شکلی نوین و مدرن در پیوند با تغییرات زمانه، نحوه تفکر و بیان را دگرگون کرده است.

کتاب بلاغت مدرن عربی به‌طور ویژه به بررسی این تغییرات و تطوراتی که در فنون بلاغی در دنیای عربی مدرن مشاهده می‌شود، می‌پردازد. در این کتاب، تلاش می‌شود تا نشان داده شود چگونه زبان عربی در پیوند با تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، به‌ویژه در عصر دیجیتال، نه تنها همچنان قدرت خود را حفظ کرده است، بلکه توانسته است به روش‌های جدیدی از بلاغت و بیان دست یابد. از رسانه‌های دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی گرفته تا هنرهای معاصر و ادبیات مدرن، بلاغت عربی در این دوران نوین به شیوه‌هایی کاملاً متفاوت از گذشته مطرح می‌شود.

در این کتاب، مباحثی همچون شیوه‌های جدید بیان، قدرت تأثیرگذاری زبان در دنیای معاصر، تحلیل بلاغی آثار ادبی و رسانه‌های جدید و چگونگی استفاده از زبان در شرایط سیاسی و اجتماعی مختلف بررسی خواهد شد. همچنین، تأثیر فناوری و رسانه‌های اجتماعی بر بلاغت عربی و نحوه به‌کارگیری تکنیک‌های بلاغی در این فضاها، از جمله موضوعاتی است که در این اثر مورد توجه قرار می‌گیرد.

کتاب بلاغت مدرن عربی در نظر دارد تا نه تنها به معرفی مفاهیم و تکنیک‌های جدید بلاغت بپردازد، بلکه آن را در بستر زمان و تحولات اجتماعی و فرهنگی جهان عرب تحلیل کند. این کتاب برای کسانی که علاقه‌مند به شناخت عمیق‌تری از زبان عربی و قدرت‌های بیان آن در دنیای امروز هستند، منابع جدیدی را ارائه خواهد داد. همچنین، از آنجا که بلاغت مدرن عربی به مسائل روز جامعه و مسائل جهانی پاسخ می‌دهد، می‌تواند به‌عنوان منبعی برای پژوهشگران و علاقه‌مندان به زبان‌شناسی، ادبیات و مطالعات فرهنگی مفید واقع شود.

بلاغت مدرن به‌طور کلی به تحولاتی در شیوه‌های بیان و زبان اشاره دارد که در مواجهه با تغییرات اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیکی در جوامع مختلف شکل گرفته‌اند. در دنیای عربی، بلاغت مدرن هم‌زمان با تحولات گسترده در حوزه‌های مختلف علوم انسانی و اجتماعی تکامل یافته است. این رویکردها به شکلی جامع، متنوع و

پیچیده به تحلیل و استفاده از زبان و بیان در زمینه‌های گوناگون پرداخته‌اند. در اینجا به برخی از رویکردهای بلاغت مدرن در دنیای عربی اشاره می‌کنیم.

بلاغت در رسانه‌های دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی

یکی از مهم‌ترین تحولات در بلاغت مدرن عربی، تأثیر رسانه‌های دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی بر شیوه‌های بیان است. با ظهور اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های جدید، زبان عربی به عرصه‌ای جدید وارد شده است که در آن شیوه‌های بلاغی جدیدی در ارتباطات عمومی، تبلیغات و اخبار به کار گرفته می‌شود. این رویکرد به‌ویژه در محافل عمومی و رسانه‌ای مانند توئیتر، فیس‌بوک، اینستاگرام و یوتیوب دیده می‌شود. در این فضا ویژگی‌هایی چون «اختصار»، «اثرگذاری سریع» و «زبان غیررسمی» بیشتر از پیش اهمیت یافته‌اند. در این بستر، کاربران به سرعت از طریق زبان ساده و مؤثر، مطالب خود را انتقال می‌دهند. این روند باعث شده است که بلاغت مدرن به نحوی انعطاف‌پذیرتر و سریع‌تر از قبل باشد و اصولی چون بازی با کلمات، استعاره‌ها و حتی طنز در کمترین زمان و با تأثیر زیاد استفاده شود.

بلاغت در هنرهای معاصر

یکی دیگر از رویکردهای بلاغت مدرن، کاربرد آن در هنرهای معاصر است. در این زمینه، هنرهای تجسمی، فیلم، تئاتر و موسیقی به گونه‌ای جدید به بلاغت نگاه کرده‌اند. هنرمندان عربی به صورت گسترده‌ای از زبان به عنوان ابزاری برای انتقال مفاهیم اجتماعی و سیاسی استفاده می‌کنند و از بلاغت نه فقط به عنوان ابزاری برای زیبایی‌شناسی، بلکه به عنوان وسیله‌ای برای نقد و تحلیل جامعه و فرهنگ خود بهره می‌برند. به عنوان مثال، فیلم‌ها و نمایش‌نامه‌های مدرن عربی اغلب به زبان استعاری و نمادین برای نقد مسائل اجتماعی و سیاسی استفاده می‌کنند. در این نوع هنرها، بلاغت نه تنها به زیبایی، بلکه به هدف ایجاد تأثیری عمیق بر مخاطب مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بلاغت در ادبیات معاصر

در ادبیات معاصر عربی، رویکردهای جدید به بلاغت در پی گریز از قالب‌های سنتی و بازسازی زبان با تکیه بر نوآوری‌های معنایی و ساختاری‌اند. در این زمینه، نویسندگان و شاعران عربی به استفاده از تکنیک‌های جدید بلاغی مانند «ناب بلوغ» (ناب اندیشیدن) یا «بازسازی معنایی» پرداخته‌اند. در این رویکرد، نوآوری‌های زبانی به شدت مورد توجه قرار می‌گیرند و بسیاری از آثار، ترکیب‌هایی از زبان محاوره‌ای و فصیح را به منظور تأثیرگذاری بیشتر بر خواننده به کار می‌برند.

رویکرد بلاغت در ادبیات معاصر عربی همچنین به تأثیر رسانه‌های دیجیتال، پست‌مدرنیسم و جهانی شدن بر

شکل و محتوای آثار ادبی نیز اشاره دارد. این آثار نه تنها به عنوان هنرهای زیبا، بلکه به عنوان ابزاری برای بررسی مسائل اجتماعی و سیاسی روزمره مانند بحران هویت، مهاجرت و تنش‌های سیاسی به کار می‌روند.

بلاغت در سیاست و رهبری

یکی از دیگر از رویکردهای بلاغت مدرن، کاربرد آن در سخنرانی‌های سیاسی و رهبری است. در این حوزه، بلاغت به‌طور خاص به‌عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و هدایت مردم به کار می‌رود. رهبران و سیاستمداران معاصر عربی از زبان به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای شکل‌دهی به افکار عمومی استفاده می‌کنند. در این رویکرد، بلاغت نه تنها به زیبایی‌شناسی و انتخاب واژگان، بلکه به ساختارهای پیچیده و استراتژیک کلمات برای ایجاد تأثیر و متقاعدسازی توجه دارد.

در این رویکرد، از اصول بلاغی چون تکرار، تأکید و استعاره‌های پیچیده برای برانگیختن احساسات و تحریک افکار استفاده می‌شود. سخنرانی‌های سیاسی در دنیای عربی اغلب از این تکنیک‌ها برای جلب حمایت عمومی یا تحریک واکنش‌های خاص به مسائل مهم اجتماعی و سیاسی بهره می‌برند.

بلاغت و زبان‌شناسی نوین

یکی دیگر از رویکردهای بلاغت مدرن، پیوند آن با زبان‌شناسی نوین است. زبان‌شناسی ساختاری و پس‌اساختاری به مطالعه دقیق‌تر چگونگی تأثیر ساختارهای زبانی بر اثرگذاری پیام‌ها پرداخته است. در این رویکرد، بلاغت به‌عنوان ابزاری برای تحلیل چگونگی ساختار زبان و نحوه عملکرد آن در ایجاد معنا و تأثیر در نظر گرفته می‌شود.

زبان‌شناسی نوین به بررسی نحوه تعامل مخاطب با پیام‌ها و چگونگی تأثیرگذاری زبانی در مقیاس‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی می‌پردازد. در این رویکرد، به‌طور خاص، ساختار جملات، انتخاب کلمات و ترتیب اجزای زبان برای ایجاد تأثیرات خاص بر ذهن مخاطب بررسی می‌شود.

تفاوت بلاغت مدرن و بلاغت سنتی در زبان‌شناسی و ادبیات عربی به‌نوعی بازتاب تحولات اجتماعی، فرهنگی و فکری در طول زمان است. این تفاوت‌ها نه تنها در شیوه‌های استفاده از زبان و ساختارهای بیانی، بلکه در هدف‌ها و روش‌های تحلیل معنا نیز مشهود است. در اینجا به بررسی برخی از مهم‌ترین تفاوت‌های میان بلاغت مدرن و بلاغت سنتی پرداخته می‌شود:

اهداف و کاربردها

- بلاغت سنتی در دوران کلاسیک عربی، به‌ویژه در دوره‌های طلایی ادبیات عرب، مانند دوران عباسیان، بیشتر بر ایجاد زیبایی‌شناسی و فصاحت در سخن تأکید داشت. هدف اصلی بلاغت سنتی، جلب توجه مخاطب از طریق انتخاب واژگان دقیق، آرایه‌های ادبی (مانند استعاره، تشبیه، مجاز و غیره) و ساختارهای

زبانی پیچیده بود. در این دیدگاه، زبان به‌عنوان ابزاری برای بیان اندیشه‌ها و احساسات در بالاترین سطح زیبایی و استحکام مفهومی مورد استفاده قرار می‌گرفت. علاوه بر این، بلاغت سنتی بیشتر در زمینه شعر و نثر کلاسیک کاربرد داشت و به‌طور خاص در آثار ادبی، شعر و خطابه‌های رسمی و دینی مورد استفاده قرار می‌گرفت.

- بلاغت مدرن در دنیای امروز به تغییرات وسیعی در نحوه استفاده از زبان اشاره دارد. در این رویکرد، علاوه بر زیبایی و فصاحت، تمرکز بیشتری بر تأثیرگذاری سریع، ساده‌سازی پیام‌ها و برقراری ارتباط مؤثر در دنیای پرشتاب امروز است. هدف بلاغت مدرن، به‌جای جلب صرف زیبایی، بیشتر بر برقراری ارتباط مؤثر، تأثیرگذاری عمیق و انعکاس مسائل اجتماعی و فرهنگی از طریق زبان است.
- این نوع بلاغت به‌ویژه در رسانه‌های دیجیتال، تبلیغات، سخنرانی‌های سیاسی و ادبیات معاصر مشاهده می‌شود. در این فضاها، بلاغت بیشتر به‌عنوان ابزاری برای ایجاد واکنش‌های فوری و تحریک احساسات و افکار عمومی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ساختار و پیچیدگی

- در بلاغت سنتی، پیچیدگی‌های ساختاری و نحوه چینش جملات و کلمات اهمیت زیادی داشت. سخنرانی‌ها، شعرها و متون ادبی سنتی معمولاً دارای ساختارهای پیچیده و متراکم از لحاظ معنایی و زبانی بودند. استفاده از آرایه‌های بلاغی مانند تضاد، مجاز، کنایه، جناس و توازی در این رویکرد بسیار پررنگ است.
- در این ساختارهای پیچیده، تأکید بر اصول فصاحت، بلاغت و ایجاز (اختصار) بود. نویسندگان و شاعران کلاسیک برای بیان افکار و احساسات خود از استعاره‌ها و تشبیه‌های پیچیده و گاهی نادر استفاده می‌کردند تا زیبایی خاصی به متن خود ببخشند.
- بلاغت مدرن، برخلاف بلاغت سنتی، از پیچیدگی‌های زبانی دوری می‌کند و به ساده‌سازی زبان توجه دارد. در این رویکرد، بیشتر بر رساندن سریع پیام و تأثیرگذاری مستقیم بر مخاطب تأکید می‌شود. استفاده از ساختارهای ساده و روان در بلاغت مدرن رایج است و معمولاً از جملات کوتاه و کلمات ساده برای انتقال پیام استفاده می‌شود. با این حال، بلاغت مدرن هنوز از آرایه‌های بلاغی بهره می‌برد، اما این استفاده بیشتر در جهت جلب توجه فوری و تأثیرگذاری سریع است تا خلق زیبایی‌های هنری و پیچیده.

انعطاف‌پذیری و نوآوری

- بلاغت سنتی از قواعد و اصول مشخصی پیروی می‌کند که به‌طور سنتی در ادبیات و شعر عربی تثبیت شده‌اند. در این رویکرد، استفاده از سبک‌ها و قالب‌های ثابت، همچون قصیده‌های کلاسیک، رباعیات و